

การวิเคราะห์องค์ประกอบการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู

ดวงธิดา อุตตมะ¹
ประวิต เอรารธรรม²
ไพบุลย์ บุญไชย³

บทคัดย่อ

การพึ่งตนเองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศและพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีคุณภาพ หากบุคคลพึ่งตนเองได้แล้วก็จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้และยังเป็นแนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ซึ่งจะส่งผลดีต่อ ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติได้อีกด้วย การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 1,071 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 1 ฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ เรียงตามค่าผลรวมของน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเชื่อในความสามารถของตน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านความสามารถในการปรับตัว ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านการสื่อสารทางบวก ด้านสัมพันธภาพในโรงเรียนและด้านการตระหนักรู้ตนเอง

คำสำคัญ : การวิเคราะห์องค์ประกอบ การพึ่งตนเอง นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

¹ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

A Factor Analysis of Self-Reliance of the Students Attending the Secondary Schools under the Office of Nong Bua Lam Phu Educational Service Area

Duangthida Auttama¹

Prawit Erawan²

Paiboon Boonchai³

Abstract

Self-reliance was an important factor in country and human development for being a qualified person. Once a person relied on themselves, they could assist others and act as a guideline for others to follow which would benefit to a family, community and country. This research aimed to analyze factors of self-reliance of the students in the secondary schools under the Office of Nong Bua Lam Phu Educational Service Area. The research samples consisted of 1,071 secondary school students attending the second semester of the academic year of 2010, obtained using the multi-stage rando sampling technique. Research instruments were a five-scale questionnaire. Data were analyzed by means the exploratory factors analysis.

The results of the research revealed that : the factors of self- reliance of the students in the secondary schools under the Office of Nong Bua Lam Phu Educational Service Area consisted of 9 elements and the factors loading ranking from the highest to the lowest were responsibility, belief of self capabilities, motivation, adapting ability, family relationship, self valuing, positive communication, relationship in school and self recognition

Keywords : Factor Analysis, Self-Reliance, Students in the Secondary Schools

---

¹ M. Ed. Candidate in Education Research, Faculty of Education, Mahasarakham University

² Associate Professor, Faculty of Education, Mahasarakham University

³ Assistant Professor, Faculty of Education, Mahasarakham University

บทนำ

การพึ่งตนเองเป็นความสามารถของบุคคลที่จะเรียนรู้วิธีการพัฒนาตนเองสามารถช่วยเหลือตนเองได้ แก้ปัญหาเป็นสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักการเสียสละและทำประโยชน์ให้แก่สังคมบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็น บุคคลพึ่งตนเองได้จะต้องเป็นคนที่เคารพตนเอง รู้จักตนเอง เชื่อมั่นในความรู้ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จด้วยตนเอง รับผิดชอบหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือหมู่คณะ เป็นคนที่รู้จักช่วยตนเองอย่างเต็มกำลังความสามารถก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น (กนก จันทร์ขจร. 2543 : 266-267) เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบที่จะพึ่งตนเองและลงมือทำงานโดยอาศัยความรู้ต่าง ๆ ที่เป็น ประโยชน์และหากมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถที่จะศึกษาหาวิธีการที่จะมาแก้ปัญหา นั้น ๆ ได้ การปฏิบัติบังเกิดผล บุคคลก็จะพัฒนาทั้งทางด้านคุณภาพชีวิตและคุณสมบัติส่วนตัว ผลที่เกิดจากการทำงานนอกจากจะสามารถนำไปใช้เลี้ยงชีวิตแล้วบุคลก็ยังเกิดความชำนาญจากการลงมือกระทำและมีความรู้เพิ่มพูนขึ้นทั้งจากประสบการณ์ การทำงานและการศึกษาหาความรู้ ซึ่งจะเป็ปัจจัยช่วยให้บุคคลสามารถคิดและทำในสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้นและ ดีขึ้น จึงกล่าวได้ว่าบุคคลเกิดการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิตจากการพึ่งตนเอง (ทิศนา แคมมณี และคณะ. 2546 : 7) ตามหลักการสอนทางพระพุทธศาสนาสอนให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนซึ่งหมายรวมถึงการดำเนินงาน หรือกิจการใด ๆ ก็จะต้องคิดหรือทำด้วยตนเอง (เสถียรพงษ์ วรรณปก. 2547 : 7) และความพยายามพึ่งตนเอง ในระดับบุคคลมีความสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะความพยายามพึ่งตนเองในระดับอื่น ๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคล มีความพยายามพึ่งตนเอง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วศูนย์กลางของการพัฒนาคือการปรับปรุงความเป็นอยู่และ คุณภาพของคนในสังคมให้ดีขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับภาระกระทำของคนและทรัพยากรในสังคมที่จะเป็นตัวกำหนด ศักยภาพของการพัฒนา ถ้าคนในสังคมรู้จักพึ่งตนเองแล้ว ก็จะนำไปสู่ความพยายามพึ่งตนเองในระดับอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นความพยายามพึ่งตนเองระดับบุคคลจึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของระดับอื่น ๆ การพึ่งตนเองจึงเป็นลักษณะที่ สำคัญยิ่งของผู้ที่หวังความก้าวหน้าและต้องการเป็นบุคคลสำคัญ ไม่มีบุคคลสำคัญคนใดที่ขาดคุณลักษณะข้อนี้ เพราะเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต้องมี (สุพรรณิ ไชยอำพร. 2535 : 86) แม้ว่าการพึ่งตนเองจะมี ความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสังคมไทย แต่จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการพึ่งตนเองของนักเรียนนั้นส่วนใหญ่ ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพึ่งตนเองด้านกว้าง ๆ เช่น การพึ่งตนเองด้าน การเรียน การพึ่งตนเองด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น อีกทั้งยังขาดการ รวบรวมองค์ประกอบการพึ่งตนเองไว้เป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจนและเครื่องมือวัดการพึ่งตนเองส่วนใหญ่เป็น แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมซึ่งยังไม่สามารถวัดการพึ่งตนเองของนักเรียนได้ตรงจุดเท่าที่ควร แม้จะมีงานวิจัย ที่ศึกษาและการสร้างเครื่องมือวัดลักษณะการพึ่งตนเองไว้บ้าง เช่น จิรวดี ชุมพล (2549 : 87-94) ได้สร้าง เครื่องมือวัดการพึ่งตนเอง มี 5 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สัมพันธภาพในครอบครัว ความเชื่อมั่นในตนเองและการบรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการ สันต์ชัย รามะนพ (2550 : 121-132) ได้สร้าง แบบวัดการพึ่งตนเอง 8 ด้าน คือ ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านการเรียน ความสามารถในการพึ่งตนเอง ด้านการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ การควบคุมตนเอง ความเชื่อมั่นในความสามารถของตน รูปแบบการสื่อสารทางบวกของผู้ปกครอง สัมพันธภาพระหว่างนักเรียน กับเพื่อนและสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน นอกจากนี้งานวิจัยของอุษารภรณ์ ทะวะระ (2551 : 64-68) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 6 ด้าน คือ การพึ่งตนเอง การตระหนักรู้ตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง ความเข้มแข็ง ในการมองโลก ความสามารถในการปรับตัวความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่ผ่านมา ยังไม่ปรากฏการวิเคราะห์องค์ประกอบการพึ่งตนเองโดยเฉพาะของนักเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิเคราะห์องค์ประกอบการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อให้การวัดและอธิบายคุณลักษณะของการพึ่งตนเองทำได้ดียิ่งขึ้นและได้เครื่องมือวัดการพึ่งตนเอง อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือวัดการพึ่งตนเองและนำไปสู่กระบวนการพัฒนาการพึ่งตนเองของนักเรียนในสถาบันการศึกษาของประเทศต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังศึกษาใน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู ซึ่งมีอำเภอทั้งหมด 6 อำเภอ มีจำนวนโรงเรียน 105 โรงเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 20,175 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 1,071 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Multi-stage Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบวัดจำนวน 2 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของนักเรียนเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย เพศ ระดับชั้นและผลการเรียน (GPA)

ตอนที่ 2 แบบวัดการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .959 จำนวน 134 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 ถึงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อคำถามแต่ละข้อด้วย ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สร้างเมตริกซ์สหสัมพันธ์ แล้วคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถาม (Correlation Matrix) โดยใช้สูตรของเพียร์สันโปรดักโมเมนต์ (Pearson's Product Moment) และทดสอบความมีนัยสำคัญของเมตริกซ์สหสัมพันธ์
3. นำตัวแปรที่มีสหสัมพันธ์ไปสกัดองค์ประกอบหลัก (Principal Component) ด้วยวิธีเน้นองค์ประกอบหลักและหมุนแกนองค์ประกอบแบบอโรคอนนอลด้วยวิธีวาริแมกซ์ (Varimax)
4. พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบว่าตัวแปรแต่ละตัวควรอยู่ในองค์ประกอบใด
5. หมุนแกนองค์ประกอบหลักแบบตั้งฉากด้วยวิธีวาริแมกซ์
6. นำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบไปแปลผลและกำหนดชื่อองค์ประกอบ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู ปรากฏผลดังนี้

1. การพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบในการวิจัยครั้งนี้ ว่าตัวแปรแต่ละตัวควรอยู่ในองค์ประกอบใด ผู้วิจัยเลือกตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.30 ขึ้นไป แล้วพิจารณาเป็นองค์ประกอบ คัดเลือกตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดที่สุดบนองค์ประกอบนั้น ถ้าตัวแปรใดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบใกล้เคียงกันหลายค่ามากกว่า 1 องค์ประกอบ (อุทุมพร ทองอุทัย. 2532 : ไม่มีเลขหน้า ; อ้างอิงมาจาก Comrey. 1973) พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดที่สูงกว่าองค์ประกอบอื่นตั้งแต่ .01 ขึ้นไป แต่ถ้าความแตกต่างของน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดที่สูงกว่าเป็นตัวแปรที่ซับซ้อน พิจารณาว่าตัวแปรนั้นไม่เป็นองค์ประกอบใดเลย (ส.วาสนา ประवालพฤษ์. 2535 : ไม่มีเลขหน้า) การเลือกตัวแปรเข้าองค์ประกอบ ถ้าองค์ประกอบใดประกอบด้วยข้อคำถามหรือตัวแปรไม่ถึง 3 ข้อ จะตัดองค์ประกอบนั้นออกเพราะถือว่าเป็นองค์ประกอบที่ไม่ชัดเจนผลการพิจารณาดังกล่าว ได้จำนวนองค์ประกอบที่ชัดเจน 9 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1.1 องค์ประกอบด้านความรับผิดชอบ
- 1.2 องค์ประกอบด้านความเชื่อในความสามารถของตน
- 1.3 องค์ประกอบด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- 1.4 องค์ประกอบด้านความสามารถในการปรับตัว
- 1.5 องค์ประกอบด้านสัมพันธภาพในครอบครัว
- 1.6 องค์ประกอบด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง
- 1.7 องค์ประกอบด้านการสื่อสารทางบวก
- 1.8 องค์ประกอบด้านสัมพันธภาพในโรงเรียน
- 1.9 องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ตนเอง

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบที่ 1 ด้านความรับผิดชอบเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญ ประกอบด้วยข้อคำถาม 23 ข้อความ ซึ่งมีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .309 ถึง .584 และมีค่าไอเกนเท่ากับ 29.986 ด้านความรับผิดชอบส่งผลต่อการพึ่งตนเอง ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่และเต็มความสามารถ ติดตามผลงานที่ได้ทำแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติงานของตนเองทั้งด้านดีและไม่ดี และบุคคลที่จะพึ่งตนเองได้นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบในตนเอง หากบุคคลขาดความรับผิดชอบในตนเองแล้วก็จะขาดจิตสำนึกในการพึ่งตนเองดังนั้นความรับผิดชอบจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนรู้จักพึ่งตนเองก่อนที่จะพึ่งผู้อื่น (ทิตนา แชมมณี และคณะ. 2546 : 6) ซึ่งสอดคล้องกับกอช (Gough. 1969 : 10) ที่กล่าวว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีอารมณ์มั่นคง มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นคนที่ชอบวางแผนก่อนลงมือทำงาน มีความคิดก้าวหน้า มีความสามารถ มีความเป็นอิสระ มีลักษณะตื่นตัวตลอดเวลาและพึ่งตนเองได้ ดังเช่น จีรวดี ชุมพล (2549 : 88) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 พบว่า ความรับผิดชอบส่งผลต่อการพึ่งตนเองมากที่สุด ดังนั้นความรับผิดชอบจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนรู้จักพึ่งตนเองก่อนที่จะพึ่งผู้อื่น

2. องค์ประกอบที่ 2 ด้านความเชื่อในความสามารถของตน ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งสิ้น 19 ข้อความ มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .349 ถึง .612 และมีค่าไอเกนเท่ากับ 7.485 ด้านความสามารถในตนเองส่งผลต่อการพึ่งตนเอง เพราะเมื่อบุคคลมีความเชื่อในความสามารถของตนเองจะไม่หวาดหวั่นล่วงหน้าในการทำงานมีความเพียรพยายามไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรคและผลที่เกิดจากความเพียรพยายามนี้เองจะส่งผลให้กระทำการกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยตนเองได้ด้วยดี Bandura (1986 : 359) ดังเช่น อารยา สุวะมาตย์ (2540 : 73) พบว่า บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะเป็นบุคคลที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง มีความพอใจในตัวของตัวเองและมีการพึ่งตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับสันต์ชัย รามะนพ (2550 : 127) พบว่า ปัจจัยด้านความเชื่อในความสามารถของตนส่งผลทางบวกต่อการพึ่งตนเองด้านการเรียน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อนักเรียนมีความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของตนสูง นักเรียนก็จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง

3. องค์ประกอบที่ 3 ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ประกอบด้วยข้อคำถาม 21 ข้อความ มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .330 ถึง .610 และมีค่าไอเกนเท่ากับ 3.256 ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ส่งผลต่อการพึ่งตนเอง เนื่องจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นความปรารถนาหรือความต้องการของนักเรียนที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความเพียรพยายามให้ประสบผลสำเร็จเพื่อบรรลุมาตรฐานอันดีเลิศและได้รับผลสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวังถึงแม้จะลำบากก็ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่ขัดขวาง มีความทะเยอทะยานและมีความอดทนจึงทำให้นักเรียนเกิดการแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองเสมอส่งผลให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ของตนอย่างเต็มที่ในการทำให้ตนเองบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ จากงานวิจัยของวรณี แกมเกตุ (2545 : 406 - 417) พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรกของความสามารถในการพึ่งตนเองของครอบครัว ดังนั้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สร้อยหาวาย พัดเงิน (2550 : 95) พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ส่งผลต่อค่านิยมในการพึ่งตนเองมากที่สุดและจากการศึกษาของ

สมพงษ์ พานิชสกุล (2533 : บทคัดย่อ) พบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่างกัน มีค่านิยมในการพึ่งตนเองด้านการศึกษามากแตกต่างกันแสดงว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ส่งผลต่อการพึ่งตนเองในด้านการเรียนมากที่สุด ดังนั้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนมีการพึ่งตนเอง

4. องค์ประกอบที่ 4 ด้านความสามารถในการปรับตัว ประกอบด้วยข้อคำถาม 18 ข้อความ มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .383 ถึง .665 และมีค่าไอเกนเท่ากับ 2.91 ด้านความสามารถในการปรับตัวส่งผลต่อการพึ่งตนเอง เนื่องจากคนที่ปรับตัวได้ดี จะเป็นคนที่มีความรู้สึกนึกคิดและมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเอง โดยมีลักษณะดังนี้ คือ มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น มีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นตัวของตัวเอง เห็นคุณค่าของตนเอง มีความเป็นอิสระ เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม มีจิตใจอารมณ์ที่มั่นคง สามารถที่จะแก้ปัญหาและอุปสรรคที่แสดงออกได้อย่างเหมาะสม สุนทรทิพย์ หนูนพล (2544 : 28-29) ซึ่งสอดคล้องกับชาติรี ลักษณะศิริ (2546 : 38) การปรับตัว เป็นการปรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนเราที่ประสบและรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมรอบข้าง เช่น ปัญหาที่พบในโรงเรียนหรือที่อยู่อาศัย ปัญหาทางการเงิน ปัญหาด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนและบุคคลทั่วไป ให้เหมาะสมกับความต้องการของตนเองและสภาพแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และสภาพแวดล้อมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่อย่างมีความสุข

5. องค์ประกอบที่ 5 ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ประกอบด้วยข้อคำถาม 11 ข้อความ มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .300 ถึง .715 และมีค่าไอเกนเท่ากับ 2.382 ด้านสัมพันธภาพในครอบครัวส่งผลต่อการพึ่งตนเอง เนื่องจากบรรยากาศสัมพันธภาพในครอบครัวมีส่วนช่วยทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะเป็นไปอย่างถาวร และทำให้เด็กมีเอกลักษณ์ที่มั่นคงฝังไปในตัวเด็ก การที่บิดามารดารวบรวมเอาประสบการณ์ความรู้ที่ถูกต้องมาใช้ควบคุมพฤติกรรมของเด็กให้เกิดความเชื่อที่เกิดจากความรู้สึกที่เป็นความจริง ซึ่งเป็นการวางรากฐาน โครงสร้างของพฤติกรรมและเป็นพื้นฐานความรักที่แท้จริงของบิดามารดา เพื่อช่วยให้เด็กแสดงพฤติกรรมได้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ โดยอาศัยภาษาในการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ พาร์สัน (Parsons. 1960 : 565) ซึ่งสอดคล้องกับพิไลลักษณ์ ทองรอด (2547 : 47) กล่าวว่าบรรยากาศในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล บรรยากาศที่ดีในครอบครัวเกิดจากบุคคลในครอบครัวแสดงความรักความห่วงใย เข้าใจซึ่งกันและกัน เมื่อประสบปัญหาทุกคนยินดีหันหน้าเข้าปรึกษากัน บิดามารดาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่เด็กรักและเชื่อฟัง ดังนั้นถ้าบิดามารดาได้ใช้เวลาในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวให้เกิดความรักความอบอุ่นอย่างเพียงพอ เด็กจะประพฤติตนไปในทางที่ดีเป็นสมาชิกใหม่ที่สมบูรณ์ของสังคม

6. องค์ประกอบที่ 6 ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ข้อความ มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .535 ถึง .654 และมีค่าไอเกนเท่ากับ 2.098 ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองส่งผลต่อการพึ่งตนเองเพราะจะทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ มีความเข้มแข็ง มีประโยชน์ และมีความสำคัญต่อสังคม ในทางตรงข้ามบุคคลที่ไม่มีความภาคภูมิใจในตนเองจะรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อยช่วยตนเองไม่ได้ รับรู้ตนเองในทางที่ไม่ดี คิดว่าตนไม่มีประโยชน์ ล้าหลัง ประเมินตนเองต่ำกว่าผู้อื่น ซึ่งจะส่งผลต่อการปรับตัวและบุคลิกภาพของบุคคลนั้น ๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับอุษารภรณ์ ทะวะระ (2551 : 18) กล่าวว่าในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข สามารถกระทำการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ บุคคลที่เห็นคุณค่า

ในตนเองจะเห็นว่าตนเองมีความสำคัญ มีความสามารถ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการนับถือตนเองและผู้อื่น มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้มีสุขภาพจิตดีและมีบุคลิกภาพที่ดีสามารถปรับตัวได้ดี

7. องค์ประกอบที่ 7 ด้านการสื่อสารทางบวก ประกอบด้วยข้อคำถามทั้ง 9 ข้อความ มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .316 ถึง .476 และมีค่าไอเกนเท่ากับ 1.901 ด้านการสื่อสารทางบวกส่งผลต่อการพึ่งตนเอง เนื่องจากการสื่อสารเป็นกระบวนการหรือวิธีการที่มนุษย์ใช้ในการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความคิดเห็นหรือแม้แต่กระทั่งอารมณ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน โดยเฉพาะการพึ่งตนเองต้องอาศัยการสื่อสารทางบวกจากหลาย ๆ ด้านรูปแบบการสื่อสารทางบวกของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการพึ่งตนเอง ทั้งนี้เพราะการพัฒนาบุคลิกภาพต้องเริ่มมาจากครอบครัวเป็นอันดับแรกเพราะเด็กจะเริ่มมีการเรียนรู้จากครอบครัวและมีการลอกเลียนแบบผู้ใหญ่เพื่อให้ตนเองรู้สึกมั่นคง เป็นตัวของตัวเองและมีความเป็นอิสระช่วยเหลือตัวเองได้ นิภา นิธยาน (2530 : 56) ซึ่งสอดคล้องกับทิพวรรณ สุวรรณประเสริฐ (2541 : 116-117) พบว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ให้ความรัก ความอบอุ่น และให้ความช่วยเหลือในยามที่ต้องการ เด็กย่อมมีสุขภาพจิตดี มีกำลังใจ ช่วยเหลือตัวเองได้

8. องค์ประกอบที่ 8 ด้านสัมพันธภาพในโรงเรียน ประกอบด้วยข้อคำถาม 7 ข้อความ มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .343 ถึง .575 และมีค่าไอเกนเท่ากับ 1.671 ด้านสัมพันธภาพในโรงเรียนส่งผลต่อการพึ่งตนเอง เนื่องจากนักเรียนที่มีความสามารถในการพึ่งตนเองจะมีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนรวมถึงสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู เพราะการที่นักเรียนที่อยู่ในวัยรุ่น เป็นวัยที่ต้องการได้รับความรู้สึกว่าตนเองมีความมั่นคง ต้องการเพื่อน จึงทำให้เด็กที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอบสนองความต้องการด้วยการคบหาสมาคมกับเพื่อนวัยเดียวกัน ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้รับความรู้สึกมั่นคง เชื่อมั่นในตนเองและสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ประสาท ทิพย์ธารา (2522 : 15) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชมนี (2532 : 35) กล่าวว่า การที่นักเรียนและครูได้แสดงความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน มีความจริงใจต่อกัน ครูและนักเรียนต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะทำให้นักเรียนมีโอกาสรู้ความสามารถและความสนใจของตนและเมื่อนักเรียนมีโอกาสรู้ความสามารถของตนแล้ว นักเรียนย่อมมีความพยายามที่จะเรียนและทำงานให้ดีได้ด้วยตนเอง

9. องค์ประกอบที่ 9 ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ข้อความ มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .511 ถึง .603 และมีค่าไอเกนเท่ากับ 1.594 ซึ่งเป็นองค์ประกอบสุดท้าย โดยด้านการตระหนักรู้ตนเองส่งผลต่อการพึ่งตนเอง เนื่องจากความตระหนักเป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก เป็นขั้นต่ำสุดของพฤติกรรมด้านความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม ความตระหนักมีลักษณะคล้ายกับความรู้ แต่แตกต่างกันตรงที่ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงกฎเกณฑ์ รายละเอียดในเรื่องต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มีการรวบรวมเก็บสะสมไว้เพื่อสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ การเกิดความรู้สึกต้องอาศัยระยะเวลา ดังนั้นความรู้สึกเกี่ยวข้องกับความจำหรือความสามารถที่จะระลึกได้ ส่วนความตระหนักเป็นความสำนึกซึ่งบุคคลเคยมีการรับรู้หรือเคยมีความรู้มาก่อนเมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจึงเกิดความสำนึกขึ้น ดังนั้นการตระหนักรู้ตนเองจึงเป็นเรื่องราวของการรับรู้ ถูกคิดหรือมีความรู้สึกต่อตนเอง บุคคลหรือสภาพแวดล้อมในขณะนั้นบลูมและคณะ (Bloom ; et al. 1971 : 273) สอดคล้องกับอุษราภรณ์ ทะวะระ (2551 : 18) ได้กล่าวว่าการตระหนักรู้ตนเองมีความสำคัญต่อบุคคล

ช่วยให้บุคคลมีสติรู้คิด โดยเฉพาะการเรียนรู้อารมณ์ตนเองว่าขณะนี้ตนรู้สึกอย่างไร ทั้งยังทำให้ทราบจุดเด่นและจุดด้อยของตน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีผลนำไปสู่ความสามารถพื้นฐานด้านอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการเข้าใจผู้อื่นได้ดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากองค์ประกอบการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู จะเป็นประโยชน์ต่อเนื่องไปสู่การพัฒนานักเรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้นครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงควรนำสารสนเทศของแต่ละองค์ประกอบไปเป็นข้อมูลในการวางแผนในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ในการปรับปรุงการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

1.2 ควรนำองค์ประกอบการพึ่งตนเองที่ได้ไปพัฒนาเป็นเครื่องมือวัดการพึ่งตนเองของนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการพึ่งตนเองกับกลุ่มตัวอย่างที่มีถิ่นที่อาศัยต่างกัน (ในเมือง-ชนบท) หรือศึกษาเป็นระดับช่วงชั้น เพื่อดูพัฒนาการของการพึ่งตนเองว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร มากขึ้นหรือน้อยลง ผลวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์มากขึ้นในการจัดการเรียนการสอน

2.2 ควรมีการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กพิเศษ เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา เพื่อผลการวิจัยจะได้มีประโยชน์มากขึ้นในด้านการพัฒนาให้เด็กมีลักษณะการพึ่งตนเองเพิ่มขึ้น

2.3 ควรมีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อตรวจสอบข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับสมมติฐานเพียงใด

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงลึก ซึ่งอาจทำให้ทราบว่าตัวแปรปัจจัยใดบ้างเป็นตัวแปรเหตุของปัจจัยอื่น ดังนั้นควรมีการศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ในรูปของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Path Analysis) เพื่อค้นหาลักษณะความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรปัจจัยกับการพึ่งตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนก จันทร์ขจร. คู่มือวัฒนธรรมวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ : พิเศษการพิมพ์, 2543.
- จิรวดี ชุมพล. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการพึ่งตนเองของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549.
- ชาตรี ลักษณะศิริ. การศึกษาลักษณะมุ่งอนาคต ความเครียดและการเผชิญความเครียดปัญหา การปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรี. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546.
- ทิพวรรณ สุวรรณประเสริฐ. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2541.
- ทิตนา แวมมณีและคณะ. กิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนระดับ ปฐมวัยและประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : เมธีทีปส์ จำกัด, 2546.
- นิภา นิธยาน. การปรับตัวและบุคลิกภาพจิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530.
- ประสาท ทิพย์ธารา. พัฒนาการและการปรับตัวของวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.
- พระราชวรมุณี. การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2532.
- วรรณิ แกมเกตุ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการการพัฒนาตัวบ่งชี้ความสามารถในการพึ่งตนเอง ของครอบครัวและชุมชนชนบท. กรุงเทพฯ : ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2545.
- สมพงษ์ พานิชสกุล. ค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2533.
- สันต์ชัย รามะนพ. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความสามารถในการพึ่งตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.
- สร้อยหาวัย พัดเงิน. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาพาณิชยกรรม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร เขต 1. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. จุดประกายแห่งชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, 2547.

- สุคนธ์ทิพย์ หนูนพล. ความเครียดและการปรับตัวของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ โรงเรียนผู้ใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. ปริญญาโท กศ.ม. (สุขศึกษา) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2544.
- สุพรรณิ ไชยอำพร. การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา : แนวความคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2535.
- อารยา สุวะมาตย์. การวิเคราะห์องค์ประกอบบุคลิกภาพด้านความเชื่อมั่นในตนเอง. ปริญญาโท กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.
- อุทุมพร ทองอุทัย. วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- อุษราภรณ์ ทะวะระ. การศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อการพึ่งตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 จังหวัดนนทบุรี. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551.
- Bandura. A. Social Foundations of Thought and Action. Englewood Cliffs, New Jersey ; Prentice-Hall, 1986.
- Bloom, B.S.; et al. Handbook on formative and summative evaluation of student learning. New York : McGraw-Hill, 1971.
- Parson, Talcott. The social system. New York : The Free Press, 1960.